

กล้วยไม้

: ธรรมะ การศึกษา และประชาธิปไตย

29/9/42

*นางสาวศกลวรรณ เกษม

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาเศรษฐศาสตร์
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การดำเนินชีวิตของคนในสังคม ไม่มีใครสามารถอยู่ได้ตามลำพังต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน เฉกเช่นพืชพรรณย่อมสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ ในรูปแบบแตกต่างกัน เพื่อความอยู่รอด เช่น ภาวะแห่งการเกื้อกูลของกล้วยไม้ ที่เกาะอยู่ตามเปลือกของต้นไม้ ที่ฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์แต่อีกฝ่ายก็ไม่ได้เสียประโยชน์ ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงการพัฒนาลักษณะมนุษย์ โดยเฉพาะสังคมไทย

กล้วยไม้ นับเป็นพืชดอกที่มีหลากหลายอีกกลุ่มหนึ่ง ที่ขึ้นตามธรรมชาติในป่า ถ้ากล่าวถึงธรรมชาติว่า เป็น ธรรมะ หรือสภาพตามความจริงที่ปรากฏในตัวเอง นั่นคือ กล้วยไม้ในหนึ่งสกุลมีหลายกอ ซึ่งกล้วยไม้ทุกกอมีลักษณะที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ สัญชาตญาณความเป็นกล้วยไม้ ซึ่งคล้ายกับชีวิตของคนเรา ที่มีสภาพชีวิตที่แตกต่างกัน และมีการรักษาสภาพจิตใจที่เหมือนกัน และสำคัญที่การรักษาจิตใจให้สงบและสะอาด คอยกำจัดกิเลสและความหมองเศร้า หากเป็นกล้วยไม้ก็ต้องรักษาความสดของดอก ใบ และลำลูกกล้วย และรู้จักการเอาตัวรอดจากศัตรูพืช ดังคำกล่าวที่ว่า “จะเป็นดอกไม้หรือชยะ จะหอมหรือจะเหม็นก็อยู่ที่จิตใจของตัวเอง ถ้าจิตใจในเราเห็นธรรม ไม่ว่าจะนำสิ่งอื่นใดมาพิจารณา ก็ย่อมมองเห็นธรรม” (ระพี สาคริก: หอมทวนลม)

อีกนัยหนึ่งของกล้วยไม้ คือ กามคุณ 5 ได้แก่ รูป รส สัมผัส เสียงและกลิ่น ซึ่งเปรียบเทียบได้ว่า รูปหรือลักษณะของกล้วยไม้ โดยเฉพาะดอก ที่ชวนให้คนหลงใหล ที่ซ่อนข้อ ซ่อนกลีบและมีสีสิ้นสวยงาม ตัดสินได้จากการมองเห็น ส่วนรส หรือการลิ้มรส ซึ่งบางคนก็นำกล้วยไม้มารับประทานตามเหตุผลหรือความเชื่อแตกต่างกันไป และในบางครั้งการมองด้วยตาอาจไม่เพียงพอ ต้องสัมผัส

* รางวัลชนะเลิศจากการประกวดบทความของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ด้วยจึงจะรับรู้ได้ถึงรายละเอียดของกล้วยไม้ เช่น ลักษณะของดอก ใบ ลำลูกกล้วย ก็ต้องสัมผัสให้รู้ว่าเป็นอย่างไร และอีกสองประเภทคือ เสียงและกลิ้ง ที่อาจเชื่อมโยงกันได้ ในยามที่ลมพัดผ่าน เสียงลมหรือเสียงการเคลื่อนไหวของช่อดอก หรือพวงระย้าสัมผัสกับส่วนอื่นของกล้วยไม้ ที่แทบจะไม่ได้ยินเสียง แต่กลิ้งหอมกลับฟุ้งกระจายซึ่งรับรู้ได้ด้วยการดมกลิ่น

ดังนั้น ถ้าปล่อยใจและอารมณ์ให้ข้องเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งมาก ทำให้เกิดความลุ่มหลงได้ เพราะสภาพที่เป็นอยู่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น ไม่ได้อยู่กับตัวเราไปตลอด แต่สิ่งที่เราควรแสวงหา ควรเป็นความเข้าใจและเห็นตามสภาพธรรมะ ก็จะทำให้ความติดข้องในอารมณ์ค่อยๆ ลดลง

ข้าพเจ้ามีความคิดเห็นว่า ความเข้าใจ เป็นสิ่งที่เราเห็นได้จากการศึกษา ทั้งเกิดจากการศึกษาด้วยความรู้หรือประสบการณ์ชีวิตก็ตาม ย่อมทำให้เกิดการอยู่ในหลักของเหตุและผลที่เป็นจริงมากขึ้น เพราะชีวิตที่เพียบพร้อมด้วยความรู้ที่ได้รับจากการศึกษานั้น จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ ซึ่งเปรียบเทียบกับได้กับบทกวีหนึ่งของศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ที่ว่าด้วยหลักการศึกษาดังนี้

กล้วยไม้มีดอกช้า	ฉันทิ
การศึกษาเป็นไป	เช่นนั้น
แต่ดอกออกคราวไร	งามเด่น
งานสั่งสอนปลูกปั้น	เสร็จแล้ว แสงงาม

เมื่อนำกล้วยไม้มาปลูก ก็ต้องดูแลเป็นพิเศษ เพราะเรื่องธรรมชาติเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก ทั้งการรดน้ำ ให้อุณหภูมิ และสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งทุกอย่างต้องอยู่ในความเหมาะสม จึงจะมีผลต่อการเจริญงอกงามของกล้วยไม้ให้ออกดอกและบานสวยงามได้ทั้งวัน นอกจากนี้ผู้ปลูกก็มีความสำคัญ คือ ต้องมีความสนใจและใส่ใจกล้วยไม้ เพราะดอกจะบานได้ราก็ต้องรดน้ำและแร่ธาตุไปเลี้ยงส่วนต่างๆ ให้สมบูรณ์ เช่นเดียวกับความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา ที่จะให้เป็นไปตามธรรมชาตินั้นอาจพัฒนาตนเองได้ช้าและอาจไม่ถูกต้อง จึงต้องมีผู้สอน คือ ครู เป็นผู้ให้ความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรม ตามความเหมาะสมเช่นกัน และผู้เรียนเองก็ต้องหมั่นทบทวนความรู้ แสวงหาความรู้ เพราะกว่าที่ผู้เรียนจะนำความรู้ไปใช้ในทางที่ถูกต้องได้นั้น ต้องเรียนให้รู้จากวิชา และผ่านการฝึกฝนอยู่เสมอ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่า กล้วยไม้เป็นพืชที่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติดูแล และเจริญงอกงามตามธรรมชาติ แต่ถ้าวันใดที่มีคนพบกล้วยไม้แล้วเก็บน้ำมันออกมา เปลี่ยนสิ่งแวดล้อมใหม่สู่สังคมภายนอก เช่น จากกล้วยไม้ป่าอาศัยอยู่บนต้นไม้ ต้องมาอาศัยอยู่ในกระเช้า และเครื่องปลูกอื่นๆ อย่างสวยงาม ปลูกเลี้ยงและประดับอาคารบ้านเรือน และทำให้กล้วยไม้เองต้องปรับสภาพให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน

ในมุมมองดังกล่าว ข้าพเจ้าเห็นว่า กล้วยไม้นั้นอุปมาได้กับสังคมไทย ที่เกี่ยวกับการเมืองและการปกครองซึ่งจากที่เราทราบกันดีว่า ประเทศไทยเริ่มต้นมีการปกครองมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน ซึ่งการปกครองในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันและมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาถึง ยุคประชาธิปไตย

“เมื่ออรุณรุ่งแห่งประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 – 2500 ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย” ที่เปรียบเทียบกับได้ว่า วันที่เราไปพบกล้วยไม้ในป่า เพราะเราเห็นว่า มันสวยงามและหวังว่าจะมีประโยชน์ หากเรานำมันกลับบ้านไป เมื่อนำกลับบ้านไปเราก็ต้องศึกษาว่ามันคืออะไร มีส่วนประกอบอะไรบ้าง ควรจะปลูกและเลี้ยงดูอย่างไร ให้คล้ายกับตอนที่อยู่ในป่า ที่สำคัญคนในบ้านของเราจะรู้จักและเห็นเหมือนอย่างที่เราเห็นหรือไม่ แต่ก็ไม่มีประโยชน์เพราะเรานำมันมาไว้ในบ้านแล้ว เราก็ดูแล เพื่อให้มันมีชีวิตอยู่ต่อไป

“เมื่อประชาธิปไตยอับแสง ในปี พ.ศ. 2500 – 2508 เนื่องมาจากการปฏิวัติรัฐประหาร พ.ศ. 2500 และพ.ศ. 2501 ในสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปกครองโดยไม่มีรัฐธรรมนูญ” ซึ่งเปรียบเทียบกับคนในบ้านของเราบอกว่า ไม่ชอบกล้วยไม้ แล้วต้องยกไป

ไว้ที่อื่น เพื่อนำดอกไม้ชนิดอื่นมาปลูกแทน แต่กล้วยไม้ถูกนำออกจากป่าแล้ว ไปไว้ที่ไหนไม่ได้ก็ต้องถูกวางทิ้งไว้ ไม่ได้รดน้ำและให้ปุ๋ย และไม่มีแม้แต่แสงและอากาศ อาจจะต้องปล่อยให้มันตายไป เพราะเราไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะนำกล้วยไม้มาปลูกในบ้าน

“เมื่อประชาธิปไตยดอกไม้บาน ในปี พ.ศ. 2516 - 2518 เกิดขึ้นเมื่อนิสิต นักศึกษาและปัญญาชนลุกขึ้นเรียกร้องสิทธิของประชาชน โดยเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เพื่อคนส่วนใหญ่ได้ใช้สิทธิของตนในการปกครองประเทศ มิใช่ปล่อยให้อำนาจตกอยู่กับคนกลุ่มเดียว” ซึ่งเปรียบเทียบได้ว่า เมื่อวันหนึ่งที่เราหาเหตุผลเพียงพอที่จะบอกว่ากล้วยไม้สวยงามอย่างไร และคนอื่นๆ ในบ้านก็ช่วยกันนำกล้วยไม้ที่ถูกทิ้งไว้ มาปลูกเลี้ยงใหม่ให้เจริญงอกงาม และออกดอกเบ่งบานอีกครั้ง ถึงแม้ว่าความสวยงามจะไม่เท่ากับดอกไม้ชนิดอื่น แต่ก็มีความหมายหลายอย่างและบางชนิดก็มีกลิ่นหอม และในทุกๆ วันมีกล้วยไม้หลายๆ ต้นที่ออกดอกเบ่งบาน ทั้งสีลักษณะและรากที่แตกต่างกัน บางต้นที่ไม่สวยก็วางซ่อนอยู่ข้างหลัง แต่กลับเป็นปมด้อยในมวลดอกไม้ สุดท้ายแล้วดอกไม้ทุกชนิดก็ถูกจัดวางไว้ในบริเวณบ้านถึงแม้ว่ากล้วยไม้จะไม่ได้รับการดูแลอย่างเพียงพอก็ตาม

บัดนี้ความเป็นกล้วยไม้ยังคงคุณค่า ในการสานสัมพันธ์ให้กับความเป็นมนุษย์ที่มีรากฐานในธรรมชาติ เชื่อมโยงไปถึงรากฐานการศึกษา และรากฐานสังคมประชาธิปไตยของไทย ที่หล่อหลอมให้คนในสังคมดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังเช่นบทประพันธ์บทหนึ่งของศาสตราจารย์ระพี สาคริก คือ

ทำใจดั่งกล้วยไม้งามยามแรกผลิ
ความจริงใจย่อมค้ำคานยาเกรง

อย่าได้ตรีหลงตนเป็นคนเก่ง
โลกกล้วยไม้จะบานแบ่งด้วยเพลงธรรม

เอกสารอำอบ

MAEJO VISION

กามคุณ 5. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.bp-smakom.org/BP_School/Social/BUDDA/Kama-Kun5.htm. (สืบค้นวันที่ 9 กรกฎาคม 2556).

พรชัย จันทโลก. กวีนิพนธ์บนถนนประชาธิปไตย. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://sriburapha.net/index.php/2011-08-02-01-39-36/120-2011-08-05-01-28-33>. (สืบค้นวันที่ 12 กรกฎาคม 2556).

ไพบูลย์ ไพร์พ่ายฤทธิ์.(2521). ตำรากกล้วยไม้สำหรับผู้เริ่มต้น. กรุงเทพฯ: อาหารการพิมพ์.

ระพี สาคริก. หอมทวนลม. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://rapee.org/rapeebook005>. (สืบค้นวันที่ 10 กรกฎาคม 2556).

ระพี สาคริก. (2549). กล้วยไม้สำหรับผู้เริ่มต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วศิระ.

รำลึกคุณูปการ ศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : iacr.swu.ac.th/upload/research/download/39-5144-0.pdf. (สืบค้นวันที่ 11 กรกฎาคม 2556).

วศิน อินทสระ. สวนดอกไม้คือกามคุณ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.dharma-gateway.com/ubasok/wasin/wasin-050.htm>. (สืบค้นวันที่ 12 กรกฎาคม 2556).

ขอขอบคุณ

ภาพประกอบบทความจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิต อินปรา คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ความอนุเคราะห์ของ ผู้อำนวยการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในการอนุญาตให้เผยแพร่บทความเรื่องนี้